

Jerusalembrevet

NYHETSBRV • APRIL 2010
SWEDISH CHRISTIAN STUDY CENTRE (SCSC)

Bilder: Mikael Eggehorn

SCSC följde på påskafton tåget med den heliga elden från Den heliga gravens kyrka i Jerusalem till Beit Jala. Där tog hela staden emot elden under festliga former och förde den in i gudstjänstrummen. Ropen skallade mellan husväggarna: *Al Messiah Qam! Kristus är uppstånden.*

Skönheten och vildjuret

Ett smått gåtfullt citat från Fjodor Dostojevskij har funnits på väggen på studiecentret sedan slutet av januari. Ikonmålaren Lars Gerdmar satte upp citat i samband med att hans ikoner hängdes upp. På allrummets största pelare har hundratals besökare till utställningen mött orden: "The Beauty Will Save the World."

– Vad menade Dostojevskij? Hur skulle något sådant vara möjligt? Har det någonsin hänt i historien att skönheten har räddat någon från något?

Budskapet känns i varje fall mycket realistiskt i det vidare sammanhang, där dessa otroligt vackra och tilldragande ikoner hänger – mitt i Jerusalem. Några besökare har till och med tyckt att ikonutställningen är absurd mitt i en tragisk konflikt och under en utdragen ockupation som ständigt bryter mot internationella och humanitära konventioner och lagar.

Vilken roll kan kulturen spela i en värld som behöver räddning? Kan till exempel det nordiska ljuset över Gerdmars ikoner bidra till att bryta död-

läget i de så kallade fredsprocesserna och i "utvecklingen av en palestinsk stat"? På den politiska arenan är nog min fråga obegriplig, rent av dum. Här verkar man inte tro att så mycket skönhet som möjligt kan ge människor fred och framtid. Det som ska rädda oss är så mycket vapen och säkerhetsanordningar som möjligt. Eller otroligt stora summor av bistånd (per capita får palestinierna mest pengar i hela världen – år ut och år in). Kanske kan man sammanfatta denna tilltro till skönhetens motsats i Uppenbarelsebokens bilder av vildjuret och dess varumärken.

I en frukostklubb på centret nyligen gav Lisbeth Gustafsson, Svenska kyrkans kulturchef, mig några tankar som gör att jag ändå fortsätter att begrunda Dostojevskijs föreställning om skönhetens mysterium. Lisbeth betonade att kultur och skapande inte kan reduceras till en metod, varken för att få fler människor till kyrkan eller att utveckla demokrati. Varje konstverk är en "relationsverklighet", enligt den judiske filosofen Martin Bubers dialogtän-

kande. Att skapa är således att hämta fram verket (läs: verkligheten) "så som den framträder i konstnärens inre".

Lisbeth menade att det finns en särskild kvalitet av skönhet och kraft i de olika konstarterna. Ett genuint konstverk av något slag är bärare av något odiskutabelt sant och gott, även långt efter det att konstnären avlidit. Denna inre resning i verket kan överraska även den mest hårdhudade eller självupptagne betraktaren.

Tankarna återvänder till Dostojevskijs ord. De är kanske en profetia eller en vision från en konstnär som hade ett ovanligt upplyst öga. Vi får hjälp att tro att skönheten i litteratur, bildkonst, musik, arkitektur och dans kan rädda världen i dag. Den lutherske prästen i Betlehem, Mitri Raheb, säger: "Kulturen är konsten att andas normalt, mitt i den starka begränsning vi lever i."

Sune Fablgren
Direktor SCSC

Jerusalembrevet är ett nyhetsbrev från Bildas studiecenter i Jerusalem där vi berättar om verksamheten och kort kommenterar aktualiteter i det heliga landet. Vill du ha kommande nyhetsbrev kan du sända din e-postadress till scsc@bilda.nu

Jean Zaru: Fångad av ickevåld - En palestinsk kvinna talar (Cordia)

Jean Zaru föddes i Ramallah i Palestina år 1940. Staten Israels födelse åtta år senare har präglat varje skrymsle av hennes liv. I boken *Fångad av ickevåld - En palestinsk kvinna talar* (Cordia) får vi ta del av tillbakablickar och omvärldsbilder, i grannskapet och i den globala världen.

Zaru är kväkare och en efterfrågad förespråkare och föreläsare för ickevåld. Det är därför med höga förväntningar man griper sig an ett kapitel som Våld, respektive det följande kapitlet Ickevåld. Här diskuterar hon det öppna våldet, i krig, terror och tortyr, men än mer det strukturella, osynliga våldet som inte låter sig visas i tv-nyheter och nyhetstelegram. Så vilka förlösande strategier presenterar hon mot osynligt våld som restriktioner, avstängningar, uppsplittring av familjer och samhällen, fundamentalism och demonisering?

Kanske hade jag förväntat mig några sköna trumfkort som i ett slag öppnar för nya lösningar. Men vad Jean Zaru presenterar som väg framåt är det som pågår idag, genom organisationer, kyrkor och enskilda: Tala för rätten till självbestämmande, uppmanar hon. Tala för mänskliga rättigheter. Skapa personliga möten. Verka för ekumenik och enhet. Så ger hon därmed sitt stöd till mycket av det freds- och försoningsarbete som trots allt pågår idag i Israel och de palestinska områdena.

Magnus Stenberg

Konsten ställer frågor och öppnar samtal

Konflikten i Mellanöstern handlar inte så mycket om fakta som deras relationer till symboler och berättelser och hur de ska tolkas. Det är som ett kalejdoskop. En liten vridning och ett helt nytt mönster framträder, lika klart och tydligt som det tidigare. Allt man trodde man visst framträder i ett nytt sammanhang och får därmed med en annan betydelse.

Hur ska man komma på "speaking terms" med varandra när ens tolkningsramar är så olika? Kan konsten vara ett verktyg för det? Efter att ha läst en uppsats av Lina Skoghäll, student på Teologiska högskolan i Örebro, börjar jag tro att konsten faktiskt kan ha en betydelse, genom att den sätter relationen till symbolerna i centrum.

Lina ingick i en grupp på sex studenter som i december gjorde fältstudier på Västbanken. Hon tog sin utgångspunkt i fyra konstverk, som alla ingått i utställningen *Världens Kristus* som arrangerades av Svenska kyrkan och visades i Sverige 2003. På lutherska kyrkans kulturcenter i Betlehem anordnades en tävling för att få fram bidrag till utställning som såväl kristna som muslimska konstnärer deltog i. I sin

studie tolkar Lina dem i ljuset av palestinsk befrielseteologi.

- Jag läste om projektet i *Betlehem belägrad* av prästen Mitri Raheb där han beskriver hur de här konstverken växte fram och vad de betydde. Han gör en stor grej av det i sin bok, berättar hon.

Lina hade ingen tidigare erfarenhet av konst och tolkning av bilder, men är glad att hon ändå vågade sig på det.

- Jag har fått lära mig otroligt mycket. Jag har fått träffa folk som jag inte skulle fått träffa annars. De

här konstnärerna, deras familjer och deras konstnärsvänner. Bilderna har på ett naturligt sätt öppnat upp för väldigt bra frågor och bra samtal. De här människorna lever i konflikt, det är det som finns närmast deras hjärta, det är det de målar och det är det som kommer till uttryck i deras bilder.

Förutom egna tolkningar, samtal med konstnärer gjorde Lina också en undersökning av hur dessa konstverk tolkas av andra palestinier.

I sin rapport skriver hon:

Gradvis har jag fått insikt i vad en palestinier ser i dessa konstverk. Med denna insikt har följt konstaterandet att jag, trots noggranna studier, aldrig kan helt identifiera mig med det palestinska sättet att betrakta dessa bilder. Min livssituation och deras ligger ljusår ifrån varandra.

Vad betyder det att du inte kan identifiera dig med deras sätt att se på bilderna?

– Jag kan aldrig helt identifiera mig med en människas situation som vuxit upp under en ockupation. Hennes kristusbild är en helt annan än min. Jag kanske kämpar med att inte göra Kristus för snäll eller att bara ta till mig det jag behöver, för jag har ju allting annat. Medan han kämpar med helt andra saker.

De här bilderna gör ju någonting med Jesus, sätter honom i ett politiskt sammanhang. Tillåter du det som teolog?

– Ja, det gör jag nog. Om jag vet att det inte stannar där. Det är klart att det finns risker med att Jesus bara blir en representant för något, en symbol som man tar till för att uttrycka och förstärka det man själv lever i. men samtidigt tror jag att man

måste kontextualisera teologin för att kunna ta till sig den, leva i den och för att det ska bli verkligt och något man kan bygga sitt liv på.

Men man kan få upplevelsen att du också tycker att kontextualiseringen kan gå så långt att den blir en del av den här låsningen och instängdheten som kännetecknar situationen som det palestinska folket lever under?

– Jo, jag lyfter ju fram en poet i slutet av rapporten, Nassir Ibrahim, som är inne på att de här religiösa symbolerna, och även Kristus, kan laddas upp med så mycket av konflikten och det palestinska, att man har svårt att se någonting annat i dem.

Fanns det då något intresse för hur du tolkade de här bilderna?

– Det var lite den attityden att du kan tolka det teologiskt och reflektera över det för att du har lyxen att kunna göra det, medan vi lever mitt i det. Men jag tycker nog inte att det är ett lyxproblem. Och de gör det ju faktiskt också, tolkar teologiskt, fast de inte ser det.

Ditt arbete är ju också ett exempel på att konsten kan spränga instängdheten i det egna, som vi ju alla lever i, och öppna upp för samtal.

– Jag tror absolut att konst kan fungera som anknytningspunkter mellan olika kulturer och kontexter. Och det gör den ju även om vi inte håller med varandra. Det är ju dessa konstnärers konst som gjorde att jag kom dit och att vi samtalade om det som är väldigt centralt för oss båda. För mig min kristna tro, och för dem hela deras situation.

Text: Magnus Nordqvist

Ladda ner Lina Skoghälls rapport från www.bilda.nu/scsc

SCSC:s ordbok

För studiegrupper och andra intresserade fortsätter vi här en serie ordförklaringar. Ordboken samlas på vår hemsida www.bilda.nu/scsc

Ikonostas | en vägg av ikoner mellan församlingens del och altardelen i en ortodox kyrka, som snarare än att fungera avskiljande symboliserar mötet mellan himmel och jord.

Imam | "den som står framför", andlig ledare inom islam. Inom sunniislam är imamen den som leder den gemensamma bönen i moskén och predikar. Den shiamuslimska definitionen är mer specifik: en imam har en särskild kallelse att tolka Guds vilja och är ofelbar också i sitt eget liv. Hittills har det funnits tolv imamer i denna mening, och många väntar på "den siste imamen" som ska göra slut på all ondska.

Intifada | palestinskt uppror vars metoder kan vara strejker och bojkotter, likaväl som stenkastning och det senaste årtiondets självmordsbombningar. Ordet kommer av verbet "att skaka av sig". Den första intifadan började 1987 och ebbade ut i början av 1990-talet; den andra (*al-Intifada al-Aqsa*) började 2000 och har inget definitivt slutdatum; enligt somliga har den ännu inte upphört. I medier spekulerades det ibland likafullt i om en tredje intifada är på väg.

Inshallah | ungefär "om Gud vill" på arabiska. Uttrycket används – flitigt – av både muslimer och kristna. I Koranen (18:23f.) uppmanas den troende att inte uttala sig om sina göromål i framtiden utan att lägga till "om Gud så vill".

Islamism | islam översatt till politisk ideologi; begreppet används som synonym till islamisk fundamentalism och syftar oftast på sådant som konservativ moraluppfattning, bokstavlig skrifttolkning och en ambition att fullt ut förverkliga de religiösa idealen i det omgivande samhället.

Ivrit | hebreiska, bibelspråket och synagogans och den judiska börens språk. Började överges som vardagsspråk redan före Jesu tid och dog så småningom helt ut, för att återuppväckas och -uppfinnas under 1800-talets slut och 1900-talets början. Ivrit talas idag av 4–5 miljoner människor.

Det andra heliga landet

En gång i tiden var det ett kristet andligt centrum av stor betydelse; nu är området mest känt för de politiska stridigheterna mellan separatister och statsstyrkor. Men på Tur Abdin, "tjänarnas berg", i sydöstra Turkiet lever fortfarande den syrisk-ortodoxa kyrkan – om än i avsevärt mindre skala än tidigare.

I Tur Abdin-området fanns tidigare ett hundratal kloster, och de låg så tätt att området beskrevs som en motsvarighet till berget Atos. Städerna Nisibis och Mardin var viktiga kristna centra, och i Amida (dagens Diyarbakir) fanns en patriark liksom senare i Deyrulzafaran. Klosteret Mor Gabriel, som grundades på 300-talet, är det äldsta ännu aktiva syrisk-ortodoxa klosteret. I Nisibis (dagens Nusaybin) levde och verkade Efraim Syriern, och där fanns också en berömd teologisk skola som grundades i mitten av 300-talet. Tur Abdin är, som en syrisk-ortodox präst i Jerusalem beskrev det, det andra heliga landet.

Att ta sig dit är inte svårt. Från Istanbul kan man antingen ta flyg till Mardin, vilket tar två timmar, el-

ler buss som tar närmare ett dygn. Att bussresan tar så lång tid beror på att man måste åka tvärs igenom hela landet från Istanbul. Tur Abdin ligger idag nära gränsen till Syrien, och befann sig också historiskt i ett gränsland. Det tillhörde i princip det bysantinska imperiet, men låg i en periferi där maktskiftena var många och gränserna ständigt omtvistade. Efraim Syriern fick uppleva ett sådant maktskifte, år 363, när Nisibis intogs av perserna och stadens kristna befolkning – liksom den teologiska skolan – flyttades till Edessa. I en av Nisibishymnerna som handlar just om belägringen låter Efraim staden själv komma till tals: "O arkens styrman, bli min styrman på torra land! Du lät arken vila i trygghet på berget; ge också mig din vila innanför mina murars säkra hamn!"

När den nationalistiska ideologin slog igenom under 1900-talet och skulle förverkligas också i detta område med dess komplexa historia och sammansättning hamnade de kristna dubbelt utanför. Varken etniskt eller religiöst passade de in i den nya repub-

SCSC-kalendarium Sommaren 2010

- 18–25 maj Studieresa för Hagaskolan i Borlänge: Resepedagog: Per-Olof Forsström.
- 15–22 juni Pilgrimsresa för Kustkyrkans bibelskola i Jävrebyn. Resepedagog: Petra Falk.
- 22 juni–6 juli Ledarutvecklingsresa för ungdomsgrupp från St Jacobs kyrka i Södertälje. Resepedagog: Antoniette Elias.
- 15–18 juli Ungdomskulturfestivalen *Dandanat* i Betlehem genomförs för femte gången. Fyra grupper kommer från Sverige den 12–19 juli.
- 18 juli–29 aug SCSC stängt för semester.
- 3–10 aug Pilgrimsresa för Sveriges Unga Katoliker (SUK). Reseledare: Peter Ludvigsen och Erika Wickenberg. Pilgrimspräst: Robert Zuczkomski (OFM Cap)

liken. När skolor där det undervisades i något annat än det turkiska språket förbjöds, lämnade patriarken Deyrulzafaran och flyttade till Syrien – men hans tron finns kvar i klosterkyrkan. Många av de kristna har följt i patriarkens fotspår och emigrerat till länder som Tyskland och Sverige.

När man idag besöker Tur Abdin möter man därför i hög utsträckning vad den amerikanske religionshistorikern Philip Jenkins har kallat "kristendomens förlorade historia". Samtidigt möter man emellertid levande kristna miljöer, där generation efter generation skolas i språk och liturgi, där pilgrimer och besökare tas emot med stor gästfrihet och där dagarnas rytm är bönernas.

Text och bild: Daniel Braw